Vakuutusoikeus 16.12.2022 VakO 79/00.08/2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö / kuulemistilaisuudessa esitetty lisälausuntopyyntö

Asia: Vakuutusoikeuden kirjallinen asiantuntijalausunto asiantuntijan kuulemista varten Valtioneuvoston selonteosta oikeudenhoidosta (VNS 13/2022 vp)

Arvoisa lakivaliokunnan puheenjohtaja, hyvät valiokunnan jäsenet,

Vakuutusoikeus viittaa 12.12.2022 annettuun kirjalliseen asiantuntijalausuntoon ja lausuu pyydettynä lisälausuntona kunnioittaen seuraavaa:

Oikeudenhoidon selonteon valmistelun yhteydessä vakuutusoikeus on omina **toimenpide-ehdotuksinaan** nostanut esille seuraavat asiat:

- Vakuutusoikeuden toiminnan tunnettavuuden lisääminen, mukaan lukien se, että pääsääntöisesti valittaminen on yksityishenkilölle maksutonta.
- Yhteistyön lisääminen digitalisaatiohankkeissa eri hallinnonalojen välillä, jotta prosessi ensimmäisen asteen päätöksentekijältä aina ylimpään muutoksenhakuasteeseen olisi sujuvaa ja oikeudenkäyntiaineisto saataisiin luotettavalla ja tietoturvallisella tavalla eheänä kokonaisuutena muutoksenhakuasteelle. Tarvittaessa tämä tulee varmistaa lainsäädäntötoimin eli velvoittaa alemmat asteet toimittamaan asiassa kertynyt oikeudenkäyntimateriaali tuomioistuimelle eheänä ja selkeänä kokonaisuutena toimitustavasta ja asiointikanavasta riippumatta.
- Henkilöstöresurssien tulee olla riittävät, jotta laadukas toiminta on mahdollista, mutta niissä tulisi olla myös joustavuutta, jotta niitä voitaisiin kohdentaa tarpeen mukaan prosessin eri vaiheisiin.
- Henkilökunnalla tulee olla riittävät resurssit oman osaamisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen niin substanssin kuin myös digitalisaation aiheuttaminen osaamistarpeiden osalta.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi vakuutusoikeus kiinnittää huomiota kolmeen vakuutusoikeuden toimialaan liittyvään asiaan.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköposti
Vakuutusoikeus PL 1005 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 00520 Helsinki	029 56 43200	029 56 43100	vakuutusoikeus@oikeus.fi

1. Uuden selvityksen toimittaminen

Selonteon valmisteluvaiheessa vakuutusoikeus on nostanut esiin yhtenä vakuutusoikeuden toimialaan liittyvänä erityispiirteenä uuden selvityksen toimittamisen. Etuuden hakijalla on mahdollisuus saada asia uuden selvityksen perusteella uudelleen käsiteltäväksi etuuslaitoksessa, vaikka asia olisikin jo lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Myös muutoksenhakuasteelle voi toimittaa uutta selvitystä asian koko vireilläoloajan, eikä hallintoprosessissa ole käytössä vastaavaa prekluusiosääntöä kuin yleisissä tuomioistuimissa.

Etuuden saajan näkökulmasta asian uudelleen vireille saaminen etuuslaitoksessa voi olla muuttuneen tilanteen vuoksi perusteltua. Samoin muutoksenhakuasteessa voi olla perusteltua toimittaa uutta selvitystä valituksen tueksi. Muutoksenhaussa uuden selvityksen toimittaminen kuitenkin pidentää käsittelyaikaa, koska uudesta selvityksestä täytyy aina kuulla oikeudenkäynnin toista osapuolta. Tämä voi johtaa kierteeseen, jossa asian käsittely pitkittyy.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan hallintotuomioistuin voi, kun se katsoo asian tulleen selvitetyksi, asettaa asian laatuun nähden kohtuullisen määräajan, jonka kuluessa oikeudenkäynnin osapuolten on toimitettava mahdollinen lisäaineisto asiassa ja jos osapuoli toimittaa lisäaineistoa tämän määräajan jälkeen hallintotuomioistuin voi jättää sen huomioon ottamatta. Lisäksi oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetussa laissa on säädös, jonka mukaan vakuutusoikeus voi jättää kirjallisen tai suullisen selvityksen huomioon ottamatta, jos selvitys saapuu vakuutusoikeuteen asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen. Kumpikaan näistä säädöksistä ei mahdollista täysin sitä, että uutta määräajan jälkeen tai ratkaisupäivänä tai sen jälkeen saapunutta lisäselvitystä ei otettaisi huomioon, vaan ratkaisukokoonpanon tulee suorittaa harkinta ja arvioida, onko selvitys sellaista, että se voidaan jättää huomioon ottamatta.

Selkeintä olisi, että tuomioistuimella olisi selkeä mahdollisuus evätä uuden selvityksen toimittaminen tietyn määräpäivän jälkeen, jotta asian käsittely ei turhaan pitkittyisi ja jotta asiassa saataisiin annettua tuomioistuimen päätös kohtuullisessa ajassa. Tällainen menettely ei myöskään aiheuttaisi muutoksenhakijalle varsinaista oikeudenmenetystä, koska hänellä olisi mahdollisuus hakea etuutta uudelleen etuuslaitokselta. Vakuutusoikeus toteaa, että oikeutta uuden selvityksen toimittamiseen muutoksenhakuasteena toimivassa tuomioistuimessa tulisi tarkastella ja pohtia, olisiko mahdollista säätää oikeudenkäynnin sujuvoittamiseksi ja pitkittymisen estämiseksi nykyistä lainsäädäntöä tiukempi prekluusiosäännös.

2. Oikeudenkäyntimaksut

Selonteon valmisteluvaiheessa vakuutusoikeus on myös tuonut esiin, että tuomioistuinmaksulain voimaantulo 1.1.2016 on voinut vaikuttaa valitusten määriin vakuutusoikeudessa, koska vakuutusoikeudessa perittävää tuomioistuinmaksua koskeva lakiteksti voi olla yksittäiselle kansalaiselle vaikeasti tulkittava. Myös lainopillisille avustajille voi olla epäselvää, milloin maksu peritään, koska vakuutusoikeuden toimintaa ei tunneta kovin hyvin. Vakuutusoikeuden internet-sivuilla on yritetty avata tuomioistuinmaksun määräämistä ymmärrettävämmällä tavalla, mutta olisi tärkeää saada lisättyä yleistä tietoisuutta siitä, että valitusasian

oikeudenkäynti on pääsääntöisesti maksutonta yksityiselle kansalaiselle. Tarvittaessa lainsäännöksen sanamuotoa tulisi selventää.

3. Käsittelyajat

Kuten 12.12.2022 päivätyssä kirjallisessa lausunnossa on todettu, niin käsittelyajat tulisi saada myös vakuutusoikeudessa lyhyemmiksi. Selonteossa on vakuutusoikeuden osalta asetettu tavoitteeksi seitsemän kuukauden keskimääräinen käsittelyaika, mutta selonteossa ei ole kerrottu, mihin tämä luku perustuu. Vakuutusoikeuden oma näkemys on, ottaen huomioon muutoksenhakuasian valmisteluun ja asianosaisten kuulemisiin menevän ajan sekä myös kollegiaalisen ratkaisukokoonpanon työskentelyyn menevän ajan, että realistinen keskimääräisen käsittelyajan tavoite olisi yhdeksän kuukautta ja tämä on myös sovittu Tuomioistuinviraston kanssa käsittelyaikatavoitteeksi tulossopimuksessa.

Lopuksi vakuutusoikeus toteaa, että käsiteltävien asioiden ja asiaryhmien osalta vakuutusoikeuden näkemys on se, että vakuutusoikeuden toimivaltasäädökset ovat asianmukaiset ja että vakuutusoikeudessa on käsiteltävänä niin sanotusti oikeat asiat. Tähän on vaikuttanut muun muassa jo vuonna 2011 voimaan tullut lainsäädännön muutos, jonka jälkeen muutoksenhakulautakuntien lainvoimaisen päätöksen poistamista koskeviin päätöksiin ei enää saanut hakea muutosta vakuutusoikeudelta. Muutoksella oli merkittävä vaikutus vakuutusoikeudessa käsiteltävien asioiden määrään ja laatuun. Tulevaisuudessa voisi kuitenkin kiinnittää lainsäädännössä huomiota siihen, voiko saman asian saada uuden selvityksen perusteella aina uudelleen vireille tai voiko saman päätöksen poistamista hakea useita kertoja ja arvioida onko tällaisissa uusissa hakemuksissa todellisuudessa kyse oikeusturvan saamisesta.

Tuula Kivari Kivari Tuula 91210133B
Ylituomari

Allekirjoittaja Kivari Tuula 91210133B
DN: cn=Kivari Tuula 91210133B, c=FI, o=Oikeusministeriö, email=tuula.kivari@oikeus.fi
Päivämäärä: 2022.12.16 12:05:59 +02'00'